کتێبی (ئایدۆلۆژست) ی بەختیار عەلی و چەند سەرنجێك. سەدیق سەعیدڕواندزی

هەموو دەقێکی ئەدەبی، زادەی زەمەن و شوێنێکی دیاریکراوە. ئەگەر دەق بەرهەمی بیرکردنەوە و دنیابینی نووسەربێت لە هەڵومەرجێکی دیاریکراودا، ئەوا نووسەریش وەك مر□ق□ك لە زەمەن و شوێنێك دەژیت و لە بەریەککەوتندایە لەگەڵ واقیع و دەوروبەر. لەم ڕوانگەیەشەوە دیاردەکانی دەوروبەری دەبنە جێگەی تێڕامان و بیرکردنەوە کە دواجار ئەمەش لە دنیابینی نووسەردا ڕەنگدەداتەوە. لە بەشێکی زۆری دەقی ئەدەبیدا، دیاردە کۆمەڵایەتییەکان و سروشتی ژینگەیی و پەروەردەیی کۆمەلگای کوردی، بە تایبەتیش لە ڕابردوودا دەبینرێت. کە تیایدا نووسەرانی ئێمە، وەك پەیامێکی کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی، دەقی ئەدەبیان بینیوە و ل□و□ش ڕەخنەی هەموو ئەو دیاردانەیان کردووە، کە ئەو کات بوونیان هەبووە. ناتوانین دەقێکی ئەدەبی لە چوارچێوەی ئەو زەمەن و شوێنە داببڕین کە تیایدا نووسراوە، چونکە ئەودەقە، بەرهەمی ئەو زەمەن و ژینگە کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی□یە. بۆ نموونە: هیچ شاعیرێکی قۆناغی بیستەکان، باسی فەیسبووکی نەکردووە، چونکە بوونی نەبووە، بەڵام هەمان ئەو شاعیرانە، سەدان جار باسی نەخوێندەواریی و جیاوازی چینایەتی و ستەمی ئاغا لە جوتیار و پەچەی ئافرەتیان کردووە. کەواتە لە بونیادی هەردەقێکدا، واقیعێك بوونی هەیە کە دەلالەتە لەوکات. بە هەمان شێوە، ئێستا هیچ لە شاعیرانی ئێمە باسی نەخوێندەواری ناکەن. بۆیە ناکرێت دەقێکی چیڕۆك یاخود ڕۆمان، بە میتۆد و دنیابینی ئەمڕۆ بخوێنینەوە. بە دەربڕینێکی تر، ناکرێ دنیابینی شاعیرێك و گوتاری شیعرەکانی بە نموونە لە سەرەتاکانی سەدەی بیستدا، ببەستینەوە بە تێڕوانینی ئێستامان و لە پەراوێزییەوە ڕەخنەی ئەو دەقانە بکەین، یاخود هەوڵی خوێندنەوەی دەقەکان بە کەرستە و چەمکگەلێك بدەین، کە ڕەنگە بۆ ئەو کات و قۆناغ هەربوونیشی نەبووبێت. لەو ڕوانگەیەوە، لە کتێبی (ئایدۆلۆژست)دا، بەختیار عەلی، هەوڵدەدات گوتاری شیعری کوردی و ئەزموونی شاعیرانی سەرەتای سەدەی بیست، ببەستێت□و□ ب□ چەمکی ئایدۆلۆژیاو لە پەراوێزییەوە ڕەخنەی توندوو ڕەت کەرەوە لە شیعری ئەو شاعیرانە دەگرێت. کە بە تێگەیشتنی ئەو، مەبەستییانە کەسیەتی تاك لە

کەسییەتی کەی جەماوەر بتوێننەوە و مانایەك بە سەربەخۆبوون و ئازادی تاکەکان نەهێڵنەوە، کە ئەمەش بە بڕوای ئەو، کارکردنە لە پێناو دروستکردن و بەرهەمهێنانی مرۆڤێکی ئایدۆلۆژست، کە دواجار لە خزمەت تێزێکی ئایدۆلۆژی دە بێت. بێگومان شیعری کوردی بە گشتی لە سەرەتای سەدەی بیستدا، شیعرەکە لە پێناوی کۆمەڵگە و ڕیفۆرمکردنی تاکەکان و هاتنەوە بەگژ هەموو ئەقڵێکی میللی و دواکەوتوویی ئایینی و چینایەتی نووسراوە. کە لەم ڕووەوە ئەزموونی هەریەك لە قانع و بێکەس دیار و بەرچاون. نووسەر لەو کتێبەیدا، دەیەوێت گوتاری شیعری ئەو قۆناغە، بە گوتارێکی ئایدۆلۆژی ڕووت و شاعیرانی ئەو سەردەمەش بە بکەر و دروستکەری ئایدۆلۆژیا بناسێنێت، کە بە بڕوای ئەو، هەرچی نەهامەتی ئەمڕۆیە، لێرەوە دێت و تەنانەت ئەو تیرۆرستانەی ئێستاش خۆیان دەتەقێننەوە، بەرهەمی شیعری (شێخ نوری و بێکەس و ئەحمەد موختارجاف) ن، کە ئەمە نەك هەر ڕایەکی نالۆژیکییە، بگرە ترسناکیشە و دەبێت بە توندی لە دژی بوەستینەوە، چونکە پێناسەکردنی شیعری کوردی، لەو چوارچێوە فیکرییە هەڵەیەدا، لە سەرەکەوە ئەو مێژووەی شیعری کوردی دەشێوێنێت و گومانی دەخاتە سەر، هاوکات بە بڕوای من گەورەترین خزمەتیشە بە هزری ئەوانەی خۆیان دەتەقێننەوە و خاوێن کردنەوەی پێرۆزییانە کە ئەوان بەرهەمی سەید قوتب و ئیخوان و داعش و جوندلئیسلام و توندڕەوە ئیسلامییەکانی کۆمەڵگەی ئەمڕۆ نین، بەڵکو بەرهەمی شیعری کوردی سەدەی بیستن. دیارە یەکێك لە سادەترین سیمای ئەدەبی بە ناسینەوەی ئەو قۆناغە و ئەو ئەزموونەی شیعری شاعیرانی کورد کە ئەو بە ئایدۆلۆژست ناویان دەبات ئەوەیە، کە شیعری ئەو شاعیرانە لە چوارچێوەی گوتارێکی کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی و هوشیاریدایە، کە ئامانجییان هوشیارکردنەوەی خودی تاك و کۆمەڵگەشە. ئەو شاعیرانە، کاتێ جەخت لەسەر هوشیاربوونەوەی تاك و ڕەخنەکردنی مرۆڤی کورد و دیاردە کولتووریی و میللییەکانی کۆمەڵگە دەکەنەوە، مەبەستییان ئەوە نییە دواجار خۆیان ببنە ئایدۆلۆژست و لە بری هەمووان بیربکەنەوە و قسە بکەن، یاخود هەوڵی تواندنەوەی کەسییەتی تاك لە کەسییەتی دەستەجەمعی و کۆ بدەن، وەك ئەوەی بەختیار عەلی دەیڵێت، بەڵکو مەبەستییانە دواجار ئەو ڕەخنەکردنە، ببێتە هەوڵێك بە هوشیارکردنەوە و پێشکەوتنی ئەوانیش، هاوشێوەی خۆرئاوا. کاتێ بێکەس لە شیعرێکیدا باسی ئەوە دەکات ئەوروپا پاپای تەمبێ کردو دەستی دایە عیلم و فەن، ئەوا مەبەستییەتی کە کوردیش وەك خۆر ئاواییەکان دژ بەو ئەقڵە لاهوتی و خورافییە بوەستێتەوە، کە بڕوای بە زانست و پێشکەوتن نییە. مەگەر هیچ شاعیرێك هێندەی فایەق بێکەس، ڕوانگەیەکی ڕۆشنگەریی و پێشکەوتنخوازانەی لە شیعردا

ھەبووە؟ شاعیرێك كە ھانی یەكسانی نێوان نێر و مێ بدات، شاعیرێك كە دژی ڕوانینی خورافی و ئایینی بوەستێتەوە، شاعیرێك كە باس لە فڕێدانی پەچەی شەرم وكاركردن و پاشكەوتكردن و فەرقنەكردنی نێوان نێرو مێ دەكات، ئیدی دەكرێ بڵێین ئەمە شاعیرێكی ئایدۆلۆژستە نەك ڕۆشنگەر؟ مەگەر بەكەس لەو شیعرانەیدا، لە خزمەت ھیچ ئایدیاو ئایدۆلۆژیایەكی سیاسی بووە؟ كاتێ ئەم شاعیرە، لە بەرامبەر نوێنەری ئینگلیزەكان، باس لە بیست و ھەفت ساڵەی ڕەنجەڕۆیی خۆی دەكات، ئاخۆ خزمەتی ئایدۆلۆژیا دەكات، یان دژی سیاسەتی ئیمپریالییەكان دەوەستێتەوە. كاتێ ئەحمەد موختار جاف، خەون بە ڕاكێشانی ھێڵی شەمەندەفەر دەبینێت، زەوەر ھەموو ھەوڵێك دەدات لە پێناو خوێندەواریی و قانع دژی ئاغا و دەرەبەگ و كوێخاكان دەوەستێتەوە، دەكرێ بڵێین ئەمانە شاعیری ئایدۆلۆژست بوونە و لە خزمەت ئایدۆلۆژیا دابوونە یان دیدگایەكی مرۆڤدۆستی و ڕیفۆرمانەیان بە ئامانجی پێشكەوتن و كرانەوەی كۆمەڵگە ھەبووە؟ ڕووبەرێكی گەورەی شیعری كوردی لە سەرەتای بیستەكانی سەدەی ڕابردوودا، واتە ئەو شاعیرانەی نووسەر لە كتێبی ئایدۆلۆژست ڕەخنەیان دەكات و دەیانسڕێتەوە، تەرخانە بە دواندنی كۆمەڵگە و كاركردن لە سەر ھزر و ڕوانینی مرۆڤ بە ئاراستەی ھوشیاریی كۆمەڵایەتی و پەروەردەیی و چینایەتی. ئەو شاعیرانە، تاكی كورد لە پێناو ئایدۆلۆژیادا نادوێنن، وەك ئەوەی بەختیار عەلی باسی دەكات، ئەو شاعیرانە، كار لە سەر ناسنامە و سەربەخۆیی تاك ناكەن، بە ئەوەی دواجار لە بۆتەی نەتەوە بیتوێننەوە، یاخود ناسنامە و سەربەخۆیی و خۆیان ون بكەن، بە پێچەوانەوە، بەڵكو بە ئەوە دەیاندوێنن تاكو درك بە ماف و ئەرك و پێگەیان بكەن. شاعیرێكی وەك قانع، كاتێ بەگژ ئەقڵە چینایەتی دادەتەوە، ئەوا گوتاری یەكسانی نێوان مرۆڤەكان و دادپەروەری كۆمەڵایەتی وەك پەیامێك لە شیعردا بەرجەستە دەكات. بەكەس بێچی دژی پاپا و ئەقڵی لاھوتی دەوەستێتەوە، ئەگەر شیعر وەك پەیامێك بۆ ڕۆشنبیركردنی ئەوانیتر نەبینێت؟ڕەخنەكردنی ئەو شاعیرانە و ناساندنیان بە بكەری ئایدۆلۆژستی، دەلالەت لە دابڕان و ھیچ پەیوەستبوونێكی دەقی شیعر و قۆناغی شیعری و كۆمەڵایەتی لای نووسەری كتێبەكە دەكات، چونكە ئەگەر بە وردی مێژووی شیعری كوردی بخوێنینەوە، زۆر بە ئاسانی لەو ڕاستییە دەگەین، كە ئایدۆلۆژیا وەك چەمك، وەك تیمەی سیاسی، لە دوای نسكۆی شۆڕشی كورد و بە دیاریكراوی لە شیعری ناوەڕاستی ھەفتاكان، سەرھەڵدەدات و درێژ دەبێتەوە تاكو سەردەمی ڕاپەڕین. شیعری ئەو قۆناغە، كە دیسانەوە بەرمەبنای ئەو ھەڵومەرجە كۆمەڵایەتی و سیاسی و مرۆیەیە كە كورد تیایدا دەژیت، كە قۆناغی

نائومێدی و ڕەشبینی و گەڕانە بە دوای فریادرەسێك، شیعریکە تەماهییەکی زۆری لەگەڵە ئایدۆلۆژییا دەبێت، بە تایبەتیش شیعری شێرکۆ بێکەس، ئەزموونێکی هەرە چڕو دیاری ئەو بە ئایدۆلۆژیکردنەی شیعرە. ئایدۆلۆژییا وەك چەمك، وەك میتۆدێکی سیاسی کە مرۆڤ بە بەرنامەیەکی سیاسی، ئایینی، نەتەوەیی، تەیار دەکات، چەمکێك نییە بێکەس و قانع و زێوەر دایان هێنا بێت. بەڵکو ئایدۆلۆژییا ئەو کاتە دەچێتە نێو گوتاری شیعری ئێمە، کاتێ لە مێژووی ئەدەبی ئێمەدا شاعیرانێك دەردەکەون، شیعر لە پێناو ڕێکخراوێکی سیاسی، کارەکتەر و سەرکردەیەکی حزبی، شۆڕشگێڕێکی ڕێگەی سیاسی دەنووسن کە ئەمەش زۆر ئاساییە، چونکە هیچ کەسێك ناتوانێت و ئەو مافەی نییە، کە ڕەنگرێژی دنیابینی شاعیرێك بکات کە چۆن و بۆچی ئەو شیعرانە دەنووسێت. بە نموونە کاتێ هەژار موکریانی شیعر بە بارزانی دەنووسێت، ئەو شیعر لە ڕوانگەیەکی حزبی و ئایدۆلۆژی نانووسێت، بەڵکو شیعر بە مرۆڤێك دەنووسێت، کە خەونی گەورەی ڕزگارکردنی نەتەوەکەیەتی. ئەو شیعر لە پێناو پڕۆژەیەکی ڕزگاری و نەتەوەییە، کە ئەویش خەونی گەیشتنە بە ئازادی. لەرەوەش گرفتی بەشێکی زۆری ڕۆشنبیرانی ئێمە لە نێویشیاندا (ڕەهەندییەکان) ی پێشوو ئەوەیە، کە هەموو شتێك بە پێوەری سیاسی و ئایدۆلۆژی دەبینن. ئەوان بەچوونیان وایە، چونکە سیاسەت کایەکی ناشرین و بێزراوە لە نێو ئێمەدا، حزبە سیاسییەکانی ئێمە نموونەیەکی جوانی کارگێڕیی و دیموکراسی و خزمەتگوزاریان نیشان نەداوە لەو چەند ساڵانەی دوای ڕاپەڕین، ئیدی کوردایەتی، ڕزگاری نیشتمانی، خەونی سەربەخۆیی و ئازادی، خەونی بچووك و بەتاڵ و بێ مانان. ئەو ڕۆشنبیرانە، بەچوونیان وایە، وەك چۆن تاکێکی خۆرئاوایی، تاکایەتی خۆی دەژیت و نەتەوە و نیشتمان و سیاسەت و ئایین لە پەراوێزی ژیانیدان، ئیدی دەبێ تاکی کوردیش بە هەمان ئەقڵیەتی ئەوان بیر بکاتەوە و بژیت، بێ ئاگا لەوەی کە ئێمە هێشتا لە قۆناغی ڕزگاری نیشتمانی دەژین و وەزیفەی تاك زۆر جیایە لە وەزیفەی تاکێکی خۆرئاوایی، کەچی نووسەرلە لاپەڕە(149) ی کتێبەکەیدا دەنووسێت:(لە قووڵایی قۆناغەکەدا،هەوڵێکی گەورە هەیە بە دروستکردنی جەستەیەکی دەستەجەمعی، پرەنسیپی مانەوە لەسەر تواندنەوەی تاك لە جەستەیەکی کۆمەڵایەتی گەورەدا، لە سەر شۆڕکردنی ئینسانەکان بە بەرزە منەکی ڕزگار کەر ئیش دەکات هەموو هەوڵەکان بە ئاراستەی گەورەکردنی جەستەی جەماوەرە کە بە کورد گوزارشتی لەدەکرێت) لە پەراوێزی ئەو بەچوونەوە، دەگەینە ئەو دەرەنجامەی کە نووسەر نەك هەر بیروڕای سیاسی تاکەکان لە ئاستی نەتەوەییبوون ڕەت دەکاتەوە، بەڵکو پێی وایە سەر شۆڕییەکی گەورەشە لە شۆڕشدا، بەدوای ڕزگارکەرێکدا

بگەڕێین. وەلێ دەکرێ لێرەدا ئەو پرسیارە بکەین، ئاخۆ مانایەك و هەبوونێك بۆ جەستەی تاك لە ئاستی شوناس و ناسنامەدا هەیە، ئەگەر جەستەیەکی نەتەوەیی بوونی نەبێت؟ ئایا وەرای هەموو ئەو پێشکەوتنانەی سەردەم، کاڵبوونەوەی سنوورەکان، گلۆبالیزم و تێکڵبوونی چێی مرۆیی و نەتەوەیی، هێشتا مانایەك بۆ ناسیۆنالیزم و نەتەوە نەماوەتەوە؟ ئەو تێزەی نووسەر کە توانەوەی جەستەی تاك، لە جەستەی کە ڕەت دەکاتەوە، ڕەنگە بۆ خۆرئاوا، بۆ ئەو وڵاتەی ئەو لێی دەژیت، تێزێکی دروست بێت، وەلێ بۆ نەتەوەیەکی وەك كورد، دۆخێکی ترە. نەتەوەییبوون و کوردایەتی وەك شوناس، لە پڕۆگرامی سیاسی حزبێکدا کورت ناکرێتەوە، تا نووسەر بۆچوونی وابێت ئەوانەی بە دوای ڕزگارکەرێکدا ئەگەڕێن، سەرکز، سەرشۆڕ و خاوەنی بوون و ناسنامەی خۆیان نین. ئەمە هەر سێ ساڵێك لەمەو بەر، لەلایەن توندترین و جەنگێڕترین ڕێکخراوی تیرۆرستی ڕووبەڕووی پەلامار بووینەوە و هەڕەشە کەوتە سەر ناسنامە و بوون و ژیانمان. بۆیە ئێستاو تا بە دەستهێنانی قەوارەیەکی نەتەوەیی، ماناکانی جەستەی نەتەوەیی ئێمە لە ئاستی بوون و مانەوەدا پێویستن. هەڵەیەکی گەورەیە نەتەوەیەك لە نێوا دوژمنەکانیدا بژیت، بەردەوام لە ژێر هەڕەشەی سڕینەوە دابێت، کەچی تۆ بۆچوونت وابێت، وەك چۆن تاکێکی خۆرئاوایی، سەربەرستی و شوناسی تاکانەی خۆی بەلایەوە هەموو شتێکە، ئەویش بەو شێوەیە بیر بکاتەوە. ئێمە لە سەرەتا ئاماژەمان بەوەکرد کە بەشێکی زۆر لە ڕووناکبیرانی ئێمە، هەموو کایەکانی ژیان، بە پێوەری سیاسەت دەبینن و دەخوێننەوە. چونکە سیاسەتیش لە میتۆدی كاركردنی حزبی سیاسی بچووك دەکەنەوە، ئیدی بۆچوونییان وایە کە ئەوە کوردایەتییە هەر لە بنەڕەتەوە ناشرینە و نابێ بە ناوی شوناسی نەتەوەیی و کوردایەتییەوە، تاك، تاکایەتی خۆی لەجەستەی گشتی بتوێنێتەوە. گرفتێکی گەورەیە، تۆ بە میتۆدی کۆمەلگەیەکی خۆرئاوایی، کۆمەلگەی خۆت بخوێنیتەوە. لە ڕاستیدا، بەشێك لە بۆچوونەکانی نووسەر بە تایبەتی ئەوانەی پەیوەندییان بە ئەدەب و شیعری کوردییەوە هەیە، جێگەی سەرسامین. خوێنەر کاتێ ئەو دیدە دەبینێت کە ئەو نووسەرە بە توانایە شیعری کوردی پێ هەڵدەسەنگێنێت، دەکەوێتە پرسیار و شۆکێکی گەورە. بەوەی چۆن نووسەرێك، ڕایەکی لەو شێوەیە، بێ هەبوونی هیچ ئەرگۆمێنتێك دەردەبڕێت. بۆ نموونە: ئەو لە لاپەڕە (137) ی کتێبەکەیدا، لەپەراوێزی ڕەخنەگرتن لە شیعری کوردی سەدەی بیستدا، بە تایبەتی شیعرەکانی (شێخ نوری) و(بێکەس) و(قانع) دا، دەڵێت:(ئەم ستایشەی مردن بە درێژایی سەدەی بیست و تا ئەمڕۆش لە هەموو شوێنێك هەڵدەقوڵێت ئەو تیرۆرستانەشی کە خۆیان دەتەقێننەوە، درێژکراوەی

ئەو ه[illegible] ستایشکردنەی مەرگن کە ئایدۆلۆژستەکان لە سەدەی بیست جێگیری دەکەن) با لەوە گەڕێین کە چۆن ئەو نووسەرە تیرۆرستەك و ئەوانەشی لە پەناوی نەتەوەدا خوێن دەڕێژن، لە تای تەرازووەکدا یەکسانییان دەکات، تەنها دەپرسین لە کوێوەی شیعری شاعیرانی کوردی ئەو قەناعەدا، ئەو پەروەردە تیرۆرستییە دەبینرێت؟ کام شاعیر و کام شیعر خۆتەقاندنەوە دەکاتە نەریت و بە مرۆڤی کوردی ئاشنا دەکات؟ دەکرێ مردنی تیرۆرستەك، بە مردنی هەمان ئەو خۆبەختکارە بەراورد بکەین کە بۆ نموونە لە ڕێگەی شیعرەکی شێرکۆ بێکەسەوە، ئامادەیە لە پەناوی نەتەوەکەیدا خۆی بکاتە قوربانی؟ هەر خوێنەرێك ئاگاداری مێژووی شیعری کوردی بێت، بەچوونی ترسناکی لەو شێوەیە دەرنابڕێت! ئاخر تیرۆرستان بەرهەمی شیعری شێخ نوری نین، بەرهەمی شیعری بێکەس نین، کە ئەو ئەقڵیەتە ڕۆشنگەرەی ئێستا کاك بەختیار و هاوڕێکانی هەیتیان، بێکەس هەشتا ساڵ لەمەوبەر هەڵگەی بووە، بەڵکو بەرهەمی ئیسلام، ئیسلامی سیاسی، جوندو ئەنسارە و ئیسلامییە توندڕەوە و تیرۆرستییەکانی داعشن، کە شمشێریان بەلاوە پیرۆزە. کارەکتەری تیرۆرست، نەك هەر کارەکتەرەکی بەزراو و نامۆ و قێزەوەنە لە فەرهەنگی کۆمەڵگەی ئێمەدا، بگرە تا سەرەتا دوو هەزارەکانیش، مرۆڤی کورد نەیدەزانی تیرۆر و تەقاندن و ملپەڕاندن بە شمشێر هەیە، هەتا مەلاکرێکارو تیرۆستانی جوند، سەری پێشمەرگەیان لە خێڵی حەمە نەبڕی. لە مێژووی کورددا، کوشتن بوونی هەبووە، وەلێ کارەساتە تیرۆرست بە بەرهەمی کۆمەڵگەی کوردی و شیعری سەدەی بیست بزانیت. ئەو بۆچوونە ترسناکە، نەك هەر دەبێ ڕەت بکرێتەوە، بەڵکو دەبێ لە دژیشی بوەستینەوە. ئەو بۆچوونە، لە دوو ڕەهەندەوە مەترسییەکی گەورەیە، لەلایەکەوە بۆ بڕوای من، پاککردنەوەی پەرەزی ئەوانەیە کە تیرۆریان بە یەکەمجار وەك دیاردەیەکی سیاسی هێنا نێو کۆمەڵگەی کوردی، کە هەموومان دەزانین کێن ئەوانە، لەلایەکی دیکەشەوە سڕینەوەی ڕیشەی مێژووی ڕۆشنبیریی و فەرهەنگی ئێمەیە، چونکە نابێ ئەوەمان بیربچێت، کە مێژووی ڕۆشنبیریی کوردی لە شیعرەوە دەست پێ دەکات. ئەو کاتەی خانی بە شێوەیەکی سەرەتایی پرەنسیپەکانی ناسیۆنالیزم لە مەم و زیندا بینا دەکات، چەمکێك نەبووە بە ناوی ناسیۆنالیزم، ئەو کاتەی بێکەس، دژی چەوسانەوەی ڕەگەزی دەوەستێتەوە، قانع خۆی بە یەکسانی و دادپەروەری و نەمانی جیاوازی چینایەتی دەبینێت، ڕێکخراوەکی سیاسی نەبووە، بە میتۆدێك لە دژی چەوسانەوەی چینایەتی بوەستێتەوە. شاعیرانی کورد، منەوەرەکانی کوردن. ئەگەر کورد مێژوویەکی ڕۆشنبیریی و فەرهەنگی هەبێت، ئەوا ئەو سەرمایە ڕەمزییە گەورەیە کە شاعیرانی کلاسیك و سەدەی بیستیش، لە شیعردا بەرجەستەیان کردووە. شاعیرانی ئێمە بە

تابەتیش قانع و بێکەس، کە بەختیار عەلی ڕەخنەی زۆری ئاراستەی ئەوانە، شیعر وەك پەیامەکی کۆمەڵایەتی، مرۆیی، نەتەوەیی و نیشتمان دەبینن. هاندانی ئەوان لە شیعردا، هەرگیز هاندانەکی ئایدۆلۆژیی و ڕووت نییە، بە پێچەوانەوە قانع، بەو پەڕی هەژاری و نەهامەتی ژیا، ئاشەوان بوو، وەلێ هەرگیز ڕۆژێك لەو هەژاریی و نەدارییەی خۆی پەشیمان نەبوو. ،کەس ئەوەندەی قانع، شکۆ ناکاتە بەهایەك بە مرۆڤەکان، ئەو کاتە دەڵێت لە تۆزی ئاشدا غەرقم لە بنی پێم تا تەوقی سەرم، بەلام بەختەوەرم کە هەر خۆم بە خۆم ئامەرم، مانای وایە، مرۆ ڤەکان، فێری شکۆمەندی، سەربەرزی، شکۆی کۆمەڵایەتی و بێ ئامەرنەبوون دەکات. ئەمە چ سەرمایەکی هزری، ڕۆشنبیریی، کولتووریمان هەیە، کە ئاماژەیەك بێت بۆ ڕابردوومان جگە لە شیعر؟ کەواتە چۆن دەبێت نووسەرانی ئەمە لە ڕقی سیاسییەکان، بێن هێڵێکی ڕاست و چەپ بە سەر شیعر، ئەدەبیات، شاعیران دابڕنن کە مێژووی فەرهەنگی و سیاسی و نەتەوەیی ئەمە لە شیعرەوە سەریهەڵداوە بەتایبەتیش لە سەرەتاکانی سەدەی ڕابردوودا، تا کۆتایی سەدەکە، شیعری کوردی شوناسی سیاسی و ئەدەبی و بەرگریی نەتەوەی کورد، لە باشووری کوردستان پێکدەهێنێت و لەو قۆناغەدا، ئەرکی شیعر لە ئەرکێکی وەسفییانە و ئایینی و کۆمەڵایەتییانە، کە گوتاری شیعری کلاسیك پێکدەهێنن، دەگۆڕێت و شیعری کوردی ڕۆڵێکی سیاسی و شۆڕشگێڕیی و پەروەردەیی، بە ئاراستەی کرانەوە و هوشیاربوونەوەی نەتەوە و تاك دەبینێتز شیعری کوردی، بەدرێژایی دەیەکانی سەدەی بیست، هەتا ڕاپەڕین، بە جیاوازی قۆناعەکانییەوە، شیعرەکە هەڵگەی گوتارەکی نەتەوەیی، کۆمەڵایەتی و پەروەردەیە. ئەوانەی شاعیرانی سەدەی بیست بە شیعر کردیان، ئێستا لەکۆمەڵگای کوردی، بەو هەموو نەوەندە زانستی و پەروەردەیانە ناکرێت، مەگەر کاتە بێکەس لەگەڵ یەکسانی نێر و مێ دایە، هێشتا ساڵ دوای ئەو تازە لەکوردستان ژنان فێری نیقاب و باڵاپۆشی ناکرێن؟ بۆیە شیعری کوردی سەدەی بیست، ئەزموونی ڕەنگەرانە، کرانەوە و هوشیارییەوە هەرگیز تیرۆ و خۆتەقاندنەوە بەرهەمی ئەو شاعیرانە نین، کە دڵنیایین نووسەر بەمەبەست و لە سەنگەی ئەوەی هەمیشە ئەدەب و کولتووری کوردی ڕەت دەکاتەوە و بڕوای وایە ڕۆژهەڵات بەگشتی مەڵبەندی جەهالەتە، ئەو بۆچوونە ترسناکانە دەر دەبڕێت، کە مایەی ڕەت کردنەوەن. دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم، کە کتێبی ئایدۆلۆژستی بەختیار عەلی، لە چەندین ڕووەوە شایستەی ڕەخنە لێگرتنە. من چاوەڕوانی ئەوە بووم، نووسەران و ئەکادیمیانی ئەمە، ئەو دیدە هەڵەیەی نووسەر ڕاست بکەنەوە، کە تیرۆر خۆتەقاندنەوە بە بەرهەمی شیعری (قانع و بێکەس) دەزانێت، کەچی بە داخەوە هیچ

نووسینەکی ڕەخنەییم تائێستا، لە بارەی کتێبەکەوە (جگە لە نووسینەکی خوالێخۆشبوو نووسەر ستیڤان شەمزینی) نەبێت نەبینی. ئەوانیتر، هەموویان ستایشتنامە و پەسنی ئەو بەرهەمەن کە بەداخەوە ئەمەش ساڵانێکی زۆرە بۆتە باو لە نێوەندی ڕۆشنبیری کوردی و هەر ئەمەشە وایکردووە نووسینەکانی ئەو نووسەرانە، لە سەرووی ڕەخنەوە ببینرێن. لە کاتێکدا، هیچ نووسینێك، نابێ لە سەرووی ڕەخنەوە بێت. بۆ تایبەتیش بۆ نووسەرێك کە بەردەوام ڕەخنە لە تەوتەمکردنی کەسەکان و بە پیرۆزکردنی هەمووشتێك دەگرێت و دژی دەوەستێتەوە، بەو مەرجەی دژی خۆی نەبێت !

*ئەم بابەتە لە هەزرو هونەری ڕۆژنامەی خەبات ژمارە (208) لە 20/3/2025 بڵاوکراوەتەوە.

سەرنج: ئەم وتارە، بەشێکە لە پڕۆژەی کتێبێك لەسەر نووسینەکانی بەختیار عەلی بە ناوی (بێ گوناهان بۆچی بچنە دۆزەخ) کە خوا یاربێت، لە دەرفەتێکدا چاپ و بڵاوی دەکەینەوە.